

Deltaprogramma | Nieuwbouw en herstructurering

Bijlage Deltaprogramma 2013

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering
Bijlage Deltaprogramma 2013

Datum Juni 2012

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 7
1. Ruimtelijke inrichting en waterveiligheid	p. 7
Aanpak DPNH ruimtelijke inrichting en waterveiligheid als onderdeel van meerlaagsveiligheidsconcept	p. 7
Agenda 2012/2013	p. 10
2. Klimaatbestendige stad	p. 11
Belangrijkste conclusies knelpuntenanalyse	p. 11
Vertrekpunten Klimaatbestendige stad (KBS)	p. 14
Aanpak Klimaatbestendige stad (KBS)	p. 14
Producten	p. 16

Inleiding

De Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie richt zich op het verbinden van de wateropgaven uit het DP met ruimtelijke opgaven in gebieden en op het met kwaliteit ruimte maken voor water.

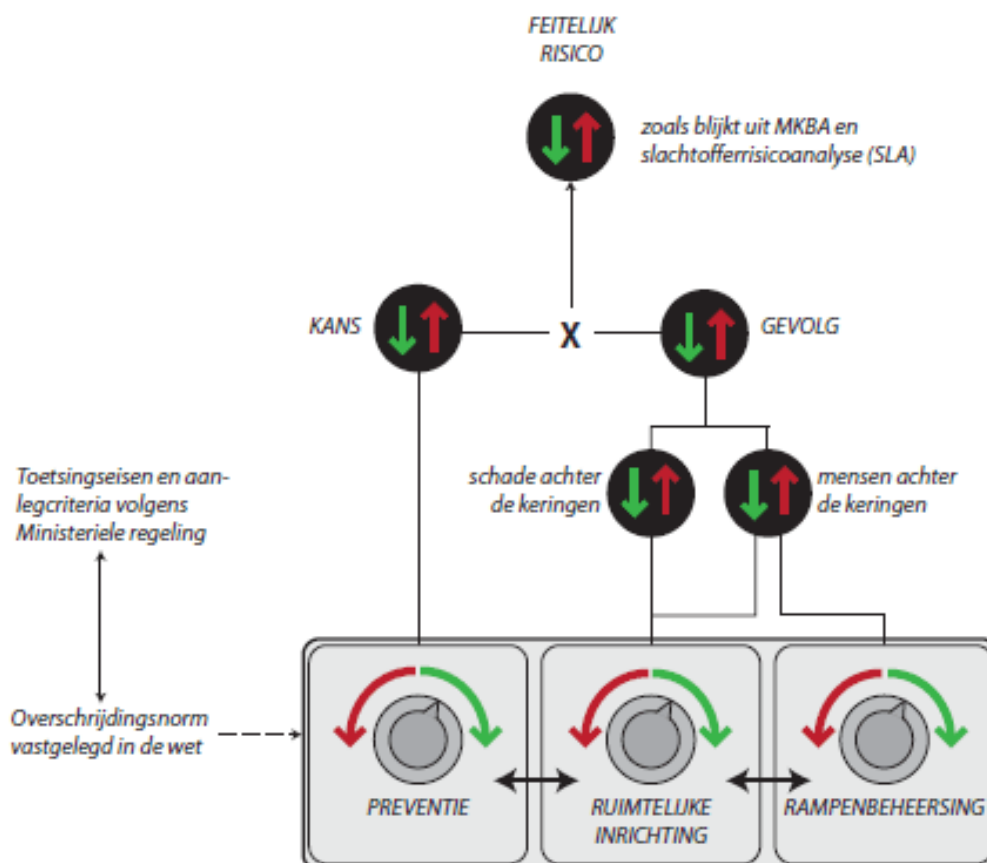
Binnen het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (DPNH) wordt gewerkt aan twee inhoudelijke sporen voor de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie:

1. Ruimtelijke inrichting en waterveiligheid. Dit spoor richt zich op het met ruimtelijke maatregelen beperken van de gevolgen van overstromingen (meerlaagsveiligheid).
2. Klimaatbestendige stad. Het met ruimtelijke maatregelen beperken van de gevolgen van wateroverlast, droogte en hitte staat centraal in dit spoor.

1. Ruimtelijke inrichting en waterveiligheid

Aanpak DPNH ruimtelijke inrichting en waterveiligheid als onderdeel van meerlaagsveiligheidsconcept

Meerlaagsveiligheid bestaat uit twee onderdelen: preventie en gevolgenbeperking. Het feitelijk risico van een overstroming behelst de kans maal het gevolg van een overstroming. DPV richt zich op de preventiekant (kans), DPNH op de gevolgenkant van een overstroming.

DPNH heeft in samenwerking met DP Veiligheid een aanpak voor gevolgenbeperking ontwikkeld. In deze aanpak wordt met behulp van ruimtelijke inrichtingsmaatregelen de schade als gevolg van een overstroming zoveel mogelijk beperkt. Er zijn twee varianten voor aanpak opgesteld. Kosteneffectiviteit en het voorkomen van afwenteling zijn in de varianten centrale beoordelingspunten.

Variant 1: eisen aan het proces van gevolgenbeperking

De essentie van variant 1 is dat laag 2 en 3 (ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing) aanvullend zijn op laag 1 (preventie). Met behulp van een gevarenkaart, een pakket aan maatregelen en een checklist wordt geïnventariseerd waar ruimtelijke maatregelen het restrisico kunnen verminderen. Er worden geen eisen gesteld aan de uitkomsten van dat proces. Partijen zijn geheel vrij om hun eigen criteria of afwegingseisen te hanteren. Voorwaarde is wel dat ruimtelijke afwegingen transparant zijn en gemotiveerd worden. De door DPNH opgestelde checklist voor ruimtelijke afweging is in deze variant de basis.

In de uitvraag aan de gebiedsgerichte deelprogramma's wordt gevraagd deze variant uit te werken voor bestaand bebouwd gebied, zowel binnendijs als buitendijs.

Variant 2: gebiedsgerichte risicobenadering

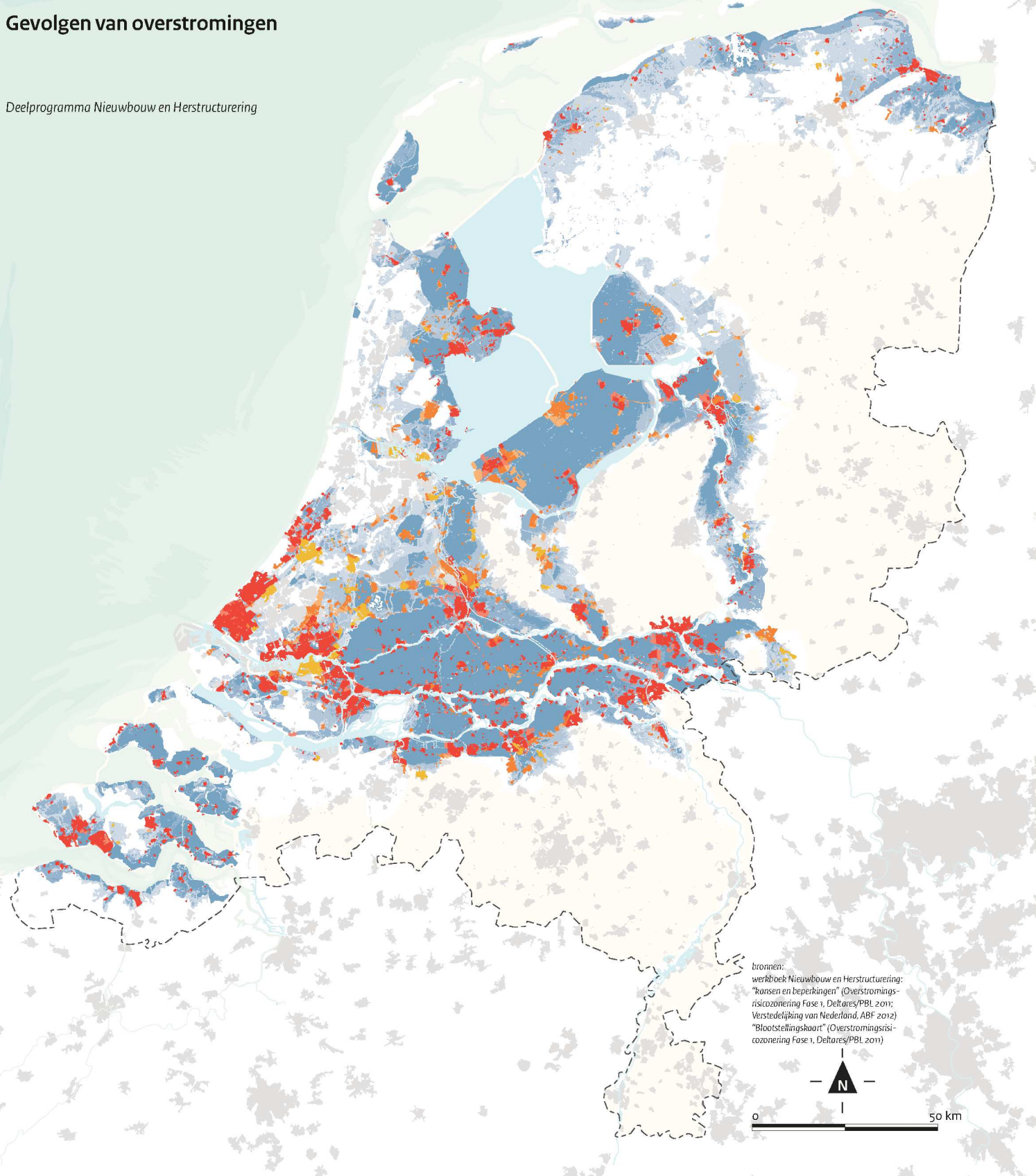
De essentie van variant 2 is dat er een gebiedsgerichte risicobenadering wordt toegepast waarbij maatregelen uit de verschillende lagen niet meer los van elkaar maar in samenhang worden gezien. Door niet alleen naar het water en de waterkering te kijken, kan gebiedsgericht afgewogen en bepaald worden wat een optimale mix van maatregelen uit de drie lagen is. Het is denkbaar dat onder bepaalde omstandigheden en onder strikte condities ruimtelijke maatregelen uit de 2e laag bijdragen aan het realiseren van een bepaald beschermingsniveau. Door de regio dient dit te worden gemotiveerd.

In de uitvraag aan de gebiedsgerichte deelprogramma's wordt gevraagd deze variant uit te werken voor bestaand bebouwd gebied, daar waar een actualisering van het beschermingsniveau kan worden overwogen, de zogeheten aandachtsgebieden.

In de kaart hiernaast is af te lezen hoe groot de blootstelling aan water in respectievelijk verstedelijkt en landelijk gebied is. Aan de hand van deze kaart is de omvang van de gevolgen in verstedelijkt gebied zichtbaar.

Gevolgen van overstromingen

Deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering

Agenda 2012/2013

Meerlaagsveiligheid

De twee varianten voor een aanpak voor gevolgenbeperking van overstromingen binnen- en buitendijks worden uitgetest en uitgewerkt, resulterend in (generieke) voorstellen voor het toekomstgericht ontwerpen en inrichten van stedelijke gebieden op verschillende schaalniveaus. (tussenrapportage in 3e kwartaal 2012). DPNH ondersteunt hierbij de gebiedsgerichte deelprogramma's. In de samenwerking op gebiedsniveau kunnen ook relevante knippunten binnen het regionale ruimtelijke domein worden gesignaleerd.

Het eindproduct behelst een rapportage met daarin de belangrijkste resultaten en conclusies van de uitvraag, ten behoeve van het op te leveren beleidskader.

Instrumentatie

Onder trekkerschap van het IPO worden de meest kansrijke wettelijke en bestuurlijke instrumenten in beeld gebracht waarmee de uitwerking en uitvoering van meerlaagsveiligheid kunnen worden geborgd. De verkenning naar borging van deltabeslissingen in IJssel Vecht Delta is een bouwsteen van dit traject en een voorstap voor het plan van aanpak. Hoofddaccent van het project is de zoektocht naar de meest optimale ruimtelijke borging, zowel bestuurlijk als qua uitvoerbaarheid in de gebieden. Project loopt tot januari 2013.

Kennis

De methode voor overstromingsrisicozonering voor het hoofdwatersysteem wordt verbeterd en er wordt een methode voor overstromingsrisico's voor regionale watersystemen ontwikkeld. Middels deze methode wordt inzicht verkregen in het zogeheten 'restrisico' van overstromingen, zoals dat bepaald wordt door de fysieke kenmerken van een gebied. Met dat inzicht kan invulling gegeven worden aan de tweede en derde laag van meerlaagsveiligheid.

Resultaten worden in derde kwartaal 2012 verwacht.

Nieuwbouw, vitaal en kwetsbaar

De aanpak bij de varianten 1 en 2 MLV wordt in samenwerking met de gebiedsgerichte deelprogramma's ook getest op bruikbaarheid bij de beoordeling van de geschiktheid van nieuwbouwlocaties, met speciale aandacht voor vitale en kwetsbare functies. Binnen dit project zal in een aantal voorbeeldgebieden aandacht worden besteed aan binnendijkse en/of buitendijkse gevolgenbeperking voor de gevallen waarin sprake is van (voorgenomen) investeringsbeslissing voor de ontwikkeling van een ruimtelijke functie (woningbouw, bedrijventerrein, ziekenhuis, etc.). Het kan daarbij gaan over keuzen voor een geschikte bouwlocatie, over de ruimtelijke inrichting of over bouwwijzen.

Doel van het project is om te laten zien hoe een optimale inrichting eruit ziet in relatie tot de bescherming tegen de gevolgen van een overstroming. Het eindresultaat is een beleidsstrategie (onderdeel DBRA), waarmee (preventieve) ruimtelijke maatregelen bij nieuwe investeringen in nieuwbouw en/of vitale en kwetsbare functies bijdragen aan een vermindering van de potentiële maatschappelijke ontwrichting (schade en slachtoffers).

Resultaten worden in het vierde kwartaal verwacht.

Buitendijkse gebieden

Naast de uitwerking voor de varianten wordt invulling gegeven aan risicocommunicatie buitendijks. Er wordt toegewerkt naar een beleidslijn voor risicocommunicatie en mogelijke tools voor de keuze van lokale maatregelen.

2. Klimaatbestendige stad

Belangrijkste conclusies knelpuntenanalyse

Steden hebben nu al te maken met wateroverlast, droogte en hitte. Daarbij treedt economische schade op, schade aan gebouwen en groenvoorzieningen en schade aan de gezondheid van mensen. Deze gevolgen nemen in de toekomst verder toe door verdergaande verstedelijking en verharding van het bebouwde gebied en door klimaatverandering. Voor zowel de opgaven als de mogelijke oplossingen geldt dat deze lokaal zeer sterk kunnen verschillen.

Uit de studie van Deltares, uitgevoerd in opdracht van de deelprogramma's Nieuwbouw en Herstructurering en Zoetwater, blijkt dat de schade aan stedelijk gebied door watertekorten en wateroverlast zeer groot is. In de orde van grootte van miljarden euro's. Bij potentiële schade in de toekomst kan het zelfs gaan om vele tientallen miljarden euro's. Dit blijkt uit de schade-mechanismen in stedelijk gebied die op dit moment te kwantificeren zijn. Daarnaast zijn er nog veel schademechanismen die op dit moment niet in geld uit te drukken zijn. Hetzelfde geldt voor het klimaateffect, dat over het algemeen – bij ongewijzigd beleid - de kosten nog verder zal doen stijgen.

De belangrijkste gevonden schadebedragen als gevolg van **watertekorten** zijn: vermindering van waarde van onroerend goed door slechte waterkwaliteit (100-300 mln), funderingsschade aan gebouwen (van 5 mld nu tot potentieel 40 mld in de toekomst), schade aan stedelijke infrastructuur (250 mln per jaar) en verlies aan arbeidsproductiviteit door toenemende hitte in de toekomst (tot 400 mln). Als gevolg van **wateroverlast** zijn de belangrijkste gevonden bedragen: schade aan groen (450 mln), schade aan stedelijke infrastructuur (200 mln) en schade aan gebouwen (1 tot enkele miljarden). De belangrijkste kostendragers zijn particulieren en gemeenten.

Omdat er nog veel kennisleemten zijn als het gaat over het stedelijk watersysteem, over de bijvoorbeeld de hoeveelheid water die steden nodig hebben, de benodigde kwaliteit en de schades, voert Deltares een vervolgonderzoek uit in een aantal concrete gemeenten.

De knelpuntenanalyse laat zien dat wateroverlast tot nog toe vooral wordt bestreden door acute knelpunten aan te pakken. Van een structurele en toekomstgerichte aanpak is nog geen sprake. De water(keten)sector opereert nog te los van ruimtelijke ordening en inrichting. Omgekeerd betreft de ruimtelijke ordening met het watervraagstuk nog onvoldoende bij

integrale afwegingen. Bij het voorkomen van droogte en hitte is zelfs van een knelpuntenaanpak nog nauwelijks sprake. Een verbetering van de relatie tussen ruimte en water is noodzakelijk. De studie *Een delta in beweging* van het Planbureau voor de leefomgeving geeft aan dat veel kosten kunnen worden bespaard door een verbeterde relatie tussen water en ruimte en het tijdig nemen van maatregelen.

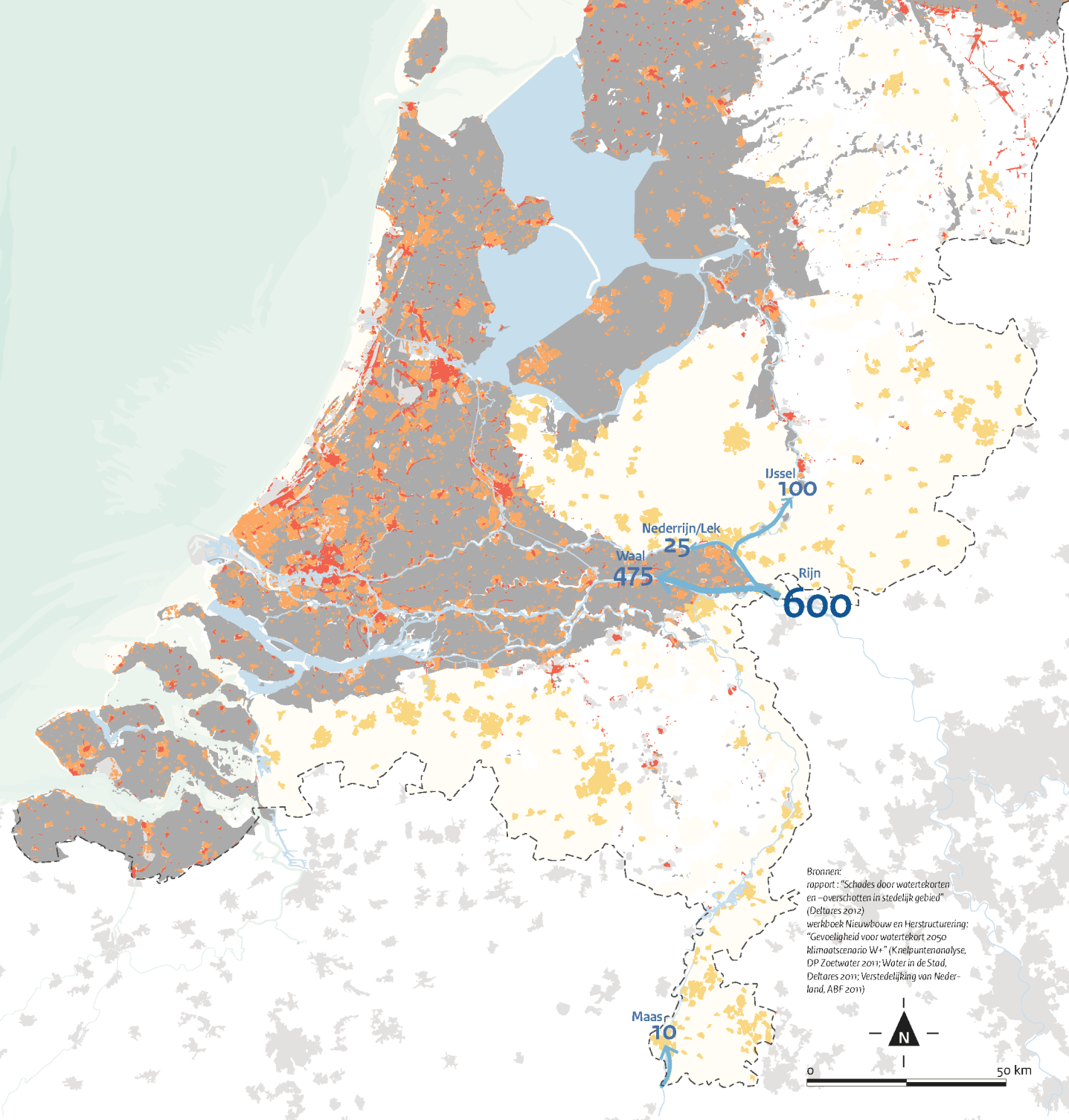
De potentiële maatregelen ter voorkoming van overlast en schade zijn bekend. Ook het bestaande instrumentarium (wro, waterwet, mer...etc.) voldoet in beginsel. Toch blijkt dat er weinig actie wordt ondernomen om problemen op een structurele en toekomstgerichte manier aan te pakken.

Het niet tijdig treffen van effectieve en efficiënte maatregelen leidt ertoe dat in een later stadium, als de gevolgen van wateroverlast, droogte en hitte niet langer worden geaccepteerd, alsnog hoge investeringen moeten worden gedaan. Die moeten dan worden gedekt uit lokale heffingen of ze komen direct voor rekening van bewoners en bedrijven. Financiering van maatregelen nu staat echter onder druk door de structurele problemen in de vastgoed- en gebiedsontwikkeling.

De kaart hiernaast brengt de aangescherpte knelpunten in beeld. Het gaat om gebieden met hoge mate van verdichting en een verhoogd risico op schade door wateroverlast en hitte.

Stedelijke gebieden met risico op schade door wateroverlast, watertekort en hitte (klimaatsscenario 2050 W+, klimaatbestendige stad)

Deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering

Bronnen:
 rapport: "Schades door watertekorten en -overschotten in stedelijk gebied" (Deltares 2012)
 werkboek Nieuwbouw en Herstructurering: "Gevoeligheid voor watertekort 2050 klimaatsscenario W+" (Knelpuntenanalyse, DP Zoetwater 2011; Water in de Stad, Deltares 2011; Verstedelijking van Nederland, ABF 2011)

- stedelijke gebieden met een hoge dichtheid en een hoge mate van verharding hebben een verhoogd risico op schade door wateroverlast, watertekort en hitte**
- verstedelijking tot 1940, kans op paalrot
 - risico op verschildzetting
 - verstedelijkt gebied waar geen wateraanvoer mogelijk is

- overig verstedelijkt gebied
- kans op bodemdaling
- zout water
- zoetwater
- ➔ 25 waterstromen droogste decade 1/10 jaar (m³/s) klimaatsscenario 2050 W+

Vertrekpunten Klimaatbestendige stad (KBS)

- Klimaatbestendige stad (KBS) richt zich op het beperken van ongewenste effecten van wateroverlast, droogte en hitte. Effecten zijn nu al merkbaar en zullen verergeren door verdergaande klimaatverandering en verstedelijking (verdichting en verharding).
- KBS moet onderdeel zijn van beleid gericht op verbetering kwaliteit leefomgeving en draagt daarmee ook bij aan goed investeringsklimaat.
- De (lokale) partijen in de stad zijn verantwoordelijk, het rijk agendeert en ondersteunt (overeenkomstig Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte).
- Vanwege regionale verschillen en lokale omstandigheden is maatwerk vereist. Partijen krijgen daartoe de ruimte.
- Maak gebruik van de dynamiek van de stad (door mee te koppelen met andere investeringen en verknoping van agenda's). Kansen moeten worden benut.
- Koplopers geven het goed voorbeeld, het peloton moet de komende twee jaar in beweging komen. Bestaande instrumenten staan (voorlopig) centraal. (structuurvisie, water-toets, mer, mkba). Het is de kunst ze op het goede moment en vroegtijdig in te zetten.

Aanpak Klimaatbestendige stad

Het is onze ambitie dat steden in 2050 klimaatbestendig zijn. Daartoe ontwikkelen we voor verschillende typen steden een offensief en **inspirerend beeld en verhaal** waarin de koppeling wordt gelegd tussen klimaatadaptatie, de kwaliteit van de leefomgeving van de stad en het economisch vestigingsklimaat.

Het klimaatbestendig (her)ontwikkelen van de stad vergt **klimaatbewust handelen van stedelijke actoren** (woningeigenaren, investeerders/financiers, verzekeraars, ontwikkelaars, bouwers, ontwerpers, gemeenten, provincies, waterschappen en rijk) in verschillende domeinen (bouw, openbare ruimte/groen, infra, burger/leefbaarheid, herontwikkeling en transformatie van bedrijventerreinen, stedelijk watersysteem incl. waterketen). Per domein worden één of meer coalities gevormd. Onderdelen van de uitkomsten kunnen worden opgenomen in de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie die gezamenlijk wordt voorbereid. Dit proces is gericht op verankering (in werkwijze en instrumenten), verbreding (van ontwerp naar besluitvorming, financiering, realisatie en beheer) en toename draagvlak (ook het bedrijfsleven wordt betrokken).

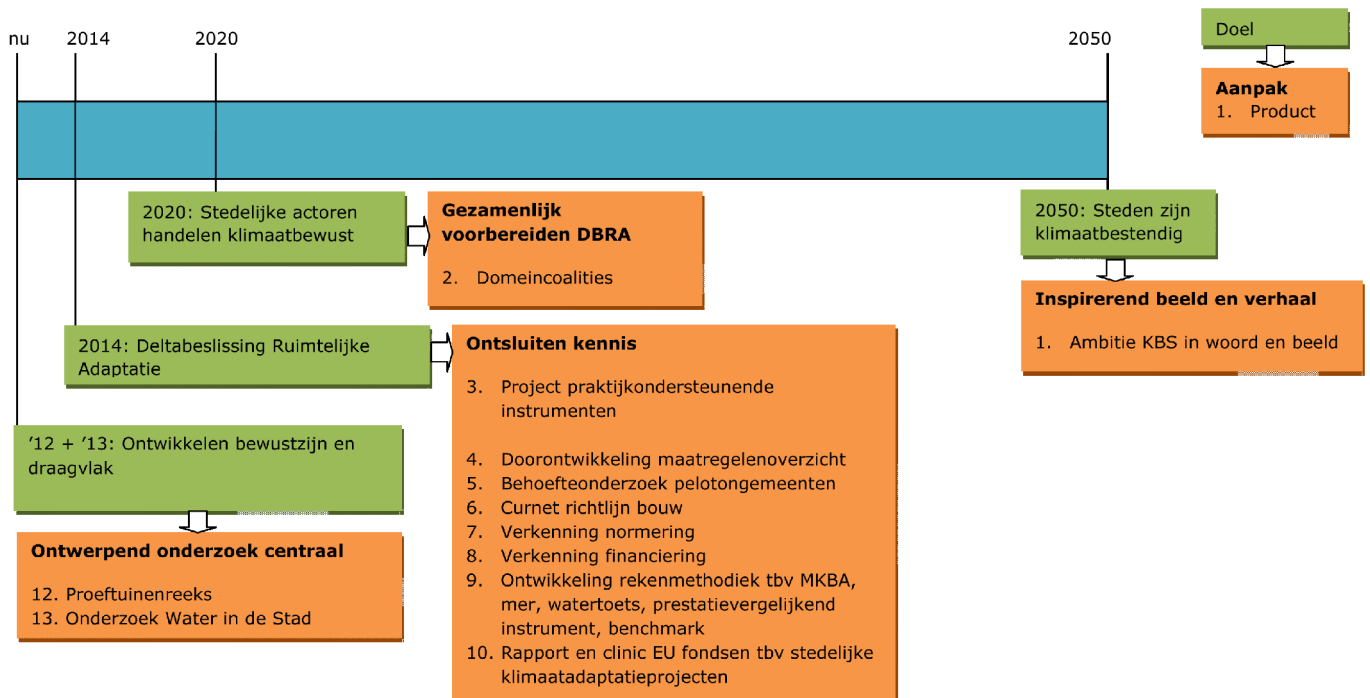
In 2014 maken we in het kader van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie afspraken over hoe klimaatbestendig handelen ingebracht wordt in de werkprocessen van de stedelijke actoren. Het gebiedsgericht ontsluiten van bestaande kennis over lokale kwetsbaarheid, lokale meekoppelkansen, lokale aanpak en lokale maatregelen staat daarbij centraal. Daartoe worden één of meer praktijkondersteunende instrumenten (door)ontwikkeld, ondersteund met een overzichtswebsite (team programmabreed) waar ook een doorontwikkelde versie van het maatregelenoverzicht en de gidsmodellen te vinden zijn. Deze producten worden in coproductie ontwikkeld.

Op de korte termijn werken we aan het ontwikkelen van bewustzijn en draagvlak. Ontwerpend onderzoek staat daarbij centraal. Daartoe gaan we de kennis uit gerealiseerde proeftuinen beter aan de man brengen en (samen met team programmabreed) een proeftuinenreeks ontwikkelen bestaande uit een samenhangende reeks van twintig proeftuinen in 2012 en 2013. Gedurende deze reeks worden enerzijds lokale partijen ondersteund en anderzijds worden de hulpmiddelen (behorend bij de Klimaatwijzer) getest en doorontwikkeld.

Waar kennis ontbreekt wordt onderzoek uitgezet i.s.m. het consortium Climate Proof Cities en DP Zoetwater. Het gaat primair om het onderzoeksprogramma Water in de stad dat een omvattend beeld oplevert van het stedelijk watersysteem met inzicht in potentiële schades (uitgedrukt in €) en kansrijke maatregelen op systeemniveau (samenhangend met maatregelen in het regionaal en hoofdwatersysteem).

Producten

De producten die KBS in 2012 maakt zijn verbonden aan de doelen die KBS zich stelt. De doelen zijn in het groen aangeduid, het product in het oranje.

Deltaprogramma | Nieuwbouw en herstructurering

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties. Het doel is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoetwater.

Het Deltaprogramma kent negen deelprogramma's:

- Veiligheid
- Zoetwater
- Nieuwbouw en herstructurering
- Rijnmond-Drechtsteden
- Zuidwestelijke Delta
- IJsselmeergebied
- Rivieren
- Kust
- Waddengebied

Het Deltaprogramma staat onder regie van de deltacommissaris, regeringscommissaris voor het Deltaprogramma.

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma
www.delta-programmanieuwbouwenherstructurering.nl

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Juni 2012